

"Еден ден враќајќи се од училиштето, уште невлезена во куќата, ја повикав баба ми да ми даде да јадам. Во тој момент, по улицата поминала учителката и слушнала како на баба ми ѝ се обраќам на македонски јазик. Утредента таа ми рече да ѝ донесам прачка. Јас бев одлична ученичка, а таа со прачка по рацете ги удираше оние кои не учеа, па мислев дека и сега ќе биде така. Но, учителката ме праша - кој е јазикот на кој дома зборуваше. Ѐ одговорив дека баба ми не знае грчки. Овој пат прачката мене ми беше наменета", раскажува Василка Сукаловска-Поповска.

НЕМАВ 16 ГОДИНИ, НО СЕПАК ЗАМИНАВ ВО ОРГАНИЗИРАНАТА ГРУПА ВО ПРЕСПА, ВАСИЛКА СУКАЛОВСКА-ПОПОВСКА

УЧИТЕЛКАТА МЕ ПРАЧКА ЗАШТО МАКЕДОНСКИ

Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

Василка Сукаловска-Поповска е родена 1932 г. во село Граче, Костурско. Завршила четиригодишно основно грчко училиште. Нејзиниот татко, како што вели соговорничката, бил човек со напредни сфаќања и имал став дека без разлика дали станува збор за грчко училиште, децата мора да учат и не смеат ниту еден час да пропуштат од наставата. Но, и таа како и повеќето наши претходни соговорници, била казнета од учителката зашто ја слушнала како дома зборува на македонски јазик.

"Куќата ни беше близу до училиштето. Еден ден враќајќи се од училиштето, уште не влезена во куќата, ја повикав баба ми да ми даде да јадам. Во тој момент, по улицата поминала учителката и слушнала како на баба ми ѝ се обраќам на македонски јазик. Утредента таа ми рече да ѝ донесам прачка. Јас бев одлична ученичка, а таа со прачка по рацете ги удираше оние кои не учеа, па мислев дека и сега ќе биде така. Но, учителката ме праша - кој е јазикот на кој дома зборуваше. Ѐ одговорив дека баба ми не знае грчки. Овој пат прачката мене ми беше наменета. Инаку, дома зборувавме на македонски јазик. Чичко ми свиреше на мандолина, татко ми на виолина. Тивко пеевме песни на

мајчиниот јазик, за да не нè слушнат оние кои одеа по селата за да видат кој го употребува македонскиот јазик, зашто следуваа казни затвор. Татко ми и чичко ми беа борци против Италијаните во 1940-1941 г. Ние бевме четири деца, а кога него го мобилизираа се роди сестра ми. Во Грција имаше закон ако имаш пет деца те ослободуваат од војска. Тој си дојде, а чичко ми се бореше докрај сè додека Грција не капитулира", вели Поповска.

Таа се потсетува и на случката од 1941 г. кога еден грчки учител ги нареди и Италијаните дошле во нивниот дом.

"Татко ми и другите борци ги собраа во училиштето, ги малтретираа. Ги пуштија дури вечерта. Селаните заклаа јагниња и ги завиткаа во кожи за да им заздрават раните, а татко ми уште нездравен, под изговор дека им треба за некаков потпис, Италијаните повторно во јули го зеаа и го однесоа во Четирок, каде им беше Главниот штаб. Не знаевме каде е. По два дена вујко ми ни кажа дека го затвориле и го мачеле, но ништо не признал. Татко ми успеал да побегне од затвор", раскажува соговорничката.

Поповска посочува дека татко ѝ и чичко ѝ биле во ЕЛАС.

"Во 1944 г. - дополнува таа - се одделија од ЕЛАС, бидејќи Грците сакаа да ги расформираат, зашто биле посебна македонска единица. Не се согласиле и се повлекле во Југославија. Чичко ми замина во Егејската бригада на Гоче и се бореше против балистите во Западна Македонија. Татко ми беше комунист и работеше заедно со Лазо Трповски. Додека беше во Југославија, непријателите сакаа да ја интернираат нашата фамилија. Но, нè спаси кметот на селото, Македонец, но грчки настроен".

КВИНСЛИНГШКА ВЛАСТ

Кога настапила квинглингшката власт им се зголемиле правата на маџирите-пушкарите, кои ги ограбувале селата и ги малтретирале луѓето. Селото почнало да се организира за самоодбрана, зашто во 1945-1946 г. сè уште не било формирано партизанството. Многу луѓе не можеле да го издржат теророт и заминуваа за Југославија. Но, кога почнало партизанството дел од нив се вратиле.

"Во септември 1947 г. речиси сите младинци од нашето село доброволно заминаа во партизани. Откако маџирите

А ВОЈНА ВО ГРЦИЈА: ВАСИЛКА СУКАЛОВСКА-ПОПОВСКА

разбраа дека нема мажи во селото ноќе го опколија од сите ридови и уште пред зори почнаа да пукаат. Нè собраа, и мало и големо, во црквата. Имав 14 години. Ние знаевме дека веќе почнува војна, ископавме голема дупка во која ги скривме сандациите со алишта, амбарите со жито ги засидавме со камења, но некој знаеше за тоа и нè предаде, ни зе доа сè. Во црквата нè држеа до ручек, но јас се прикрав на отидов дома да побарам храна од баба ми. Враќајќи се назад видов дека маџирите ни го зеле и грамофонот кој татко ми го купи од Костур. По патот здогледав жена од долното маало, која викаше на цел глас бидејќи маџирите ја силувале пред нејзиниот болен маж. Претходно синот ѝ го раниле, зашто им се спротивставил кога сакале да им ги земат воловите. Попладнето маџирите сакаа да нè стрелаат, но кога кметот во селото виде што се случува, се јави во Нестрам каде беше штабот на овие банди. Дојде војската и нè врати од стрелање", вели Поповска.

Во 1947 г. од селото ги интернирале сите фамилии во кои имало партизани.

"Едно утро го опколија селото, повторно нè собраа во црквата и со камиони нè однесоа во друго село, Граничево. Некои затворија во Нестрам, а нас нè однесоа над-

рацете на монархофашистите, а партизаните заминаа на Грамос. Таму битките траеа еден месец. Монархофашистите сакаа да нè опколат, го зазе доа Грамос, а ние се повлекохме кон ритчето Кула. Се стациониравме на една ледина. Јас имав задача прва да чувам стража. По 15 минути дојде одговорниот и нè повлече од стража. Патувавме цела ноќ кон Кириос Грамос-Главен Грамос. Тука нè раздени. Но, монархофашистите нè следеа, ние се качувавме од една, а тие од друга страна. Кога дојде грчката авијација и почна да нè бомбардира првите партизани веќе беа на врвот со командирот на четата, а ние сè уште се качувавме. Среди планина еден куршум од авионот ме рани во ногата. Видов каде отидоа партизаните, политичкиот комесар чекаше да види дали некој останал, тој ме однесе во шумата. Таму раната ми ја преврза медицинска сестра, ме качија на коњ и цел ден се движевме низ шумата. Авионите летаа над нас, но не смееја да бомбардираат зашто гледаа ранети. Партизаните на Гол Каменик уште водеа борби. Дојдовме до албанската граница. Дојде наредба да се повлечеме, прво влегоа ранетите. Во Албанија со камиони нè однесоа до Елбасан, каде нè лекуваа 3-4 седмици. Помина една комисија и рече дека сите малолетни ќе ги испрати да учат, но прво да заздрават. Потоа, со камиони нè однесоа во Чирик, надвор од Албанија, каде беше целата партизанска војска. Тука се формираше младински баталјон, составен од младинци од 15 до 17 години. Ни дадоа нови униформи и во октомври организирано со бродови заминавме за Советскиот Сојуз. Прво бевме во Бековат, учевме вечерно руско училиште и бевме памук. Во 1951 г. бевме во интернат, во Јанѓилуљ (250 младинци и младинки, Грци и Македонци), учевме до 1954 г. Во 1957 г. заедно со сопругот Александар Поповски и со ќерката дојдов во Битола".

(Серијата "Сеќавања" се реализира во соработка со Ташко Јованов)

УДРИ СО ЗБОРУВАВ

вор од Костур, нè оставија, и ни рекоа да одиме кај нашите татковци партизани. Во селото Вишни нè прифатија партизанските комесари. Нè сместија во училиштето, а потоа нè распоредија по фамилии. Две седмици бевме таму, а маџирите постојано нè бомбардираа со топот од Нестрам. Оттаму партизаните нè однесоа во Поздивишта и нè сместија во училиштето. Потоа преку Брезница нè однесоа во Косинец, каде останавме еден месец, распоредени по фамилии. Партизаните ни рекоа да се вратиме во селото и да им речеме на бурундарите дека и ако нè тепаат и ако нè бесат ние нема да си заминеме од селото. Тргнавме ноќе и поминавме преку маџирските села. Нè осамна во село на наша територија. Испративме една делегација да оди во селото за да види дали има бурундари или војска и дали ќе нè примат. Видоа дека нема и се вративме во селото. Тие не дојдоа по втор пат за да нè избркаат".

Во меѓувреме Поповска и другите младинци носеле храна и копале ровови за партизаните, но не ги мобилизирале бидејќи биле малолетни.

ОФАНЗИВИ

Пролетта 1948 г. почнале офанзивите, монархофашистите го бомбардирале селото. Братот на Поповска загина на 19-годишна возраст над Нестрам.

Таа и блиските биле стационирани во едно село на албанската граница, а потоа влегле во Албанија. Есента 1948 г. ги сместиле во касарни.

"Сите кои имавме 15-16 години нè викнаа во канцеларија и нè прашаа дали сакаме да одиме во партизани. Немав 16 години, но сепак заминав во организираната група со камиони во Преспа. Таму еден месец нè обучуваа за ракување со оружје, а потоа нè распоредија по единиците. Јас бев во 107. бригада, која се бореше на Малимади. Во една борба ме ранија. Таа бригада замина за Грамос, мене ме однесоа во Албанија, прво во Корча, па во Мускупули. Но, уште нездравена, ме вратија на Грамос во 1949 г. кога почнаа големите офанзивы, а немаше веќе резерви од партизани. Бев во 16. бригада. На 14 август 1949 г. беше нападна Вичо, до 17 август тој падна во

POSTGRADUATE STUDIES
FROM **Staffordshire University, UNITED KINGDOM**

FOR THE FIRST TIME IN MACEDONIA

APPLY NOW FOR:

- MBA and MSc Degrees from **Staffordshire University, UK**
- Business Awards
- Computer Science Awards
- e-LLM International Business Law and Labor Law

STAFFORDSHIRE UNIVERSITY

NEW YORK UNIVERSITY SKOPJE

02 2034 600 www.nyus.edu.mk www.staffs.ac.uk